

УДК 330.322.4:316

JEL E17, H11

DOI 10.32782/2786-765X/2023-3-6

Гилка У.Л.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри управління в транспортній галузі,
Дунайський інститут Національного університету
«Одеська морська академія»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1078-8623>

ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

В державі відсутня науково-обґрунтована та підготовлена до прийняття на законодавчому рівні програма (стратегія) майбутнього економічного розвитку країни. Об'єктом дослідження є суспільне виробництво, а предметом – можливі шляхи досягнення економічного зростання та розвитку держави. Проведеним дослідженням визначено, що для даної ситуації, особливістю якої є надлишок робочої сили, ефективним виходом зі становища може бути симбіоз стратегій попиту та пропозиції. На початковому етапі здійснення заходів для досягнення зростання найбільш ефективною є стратегія попиту, яка вимагає значних державних вкладень, що можливе за рахунок внутрішніх державних позик. При такому підході є можливість швидкого зростання економіки. Приведений висновок обґрунтовано історичним аналізом практичного досвіду розвинутих країн та підтверджується макроекономічним аналізом. Слід підкреслити, що обов'язковою умовою реалізації симбіозу стратегій є створення певних виробничих відносин, які в Україні відсутні.

Ключові слова: економіка розвитку, стратегія зростання, джерела фінансування, важелі мобілізації, економіка попиту, умови розвитку.

Постановка проблеми. За даними Світового Банку за 30 років (з 1990 до 2020 рр.) частка України у світовому валовому внутрішньому продукту (ВВП) скоротилася втричі: з 0,49% до 0,16%. У абсолютному вираженні це становить \$188,5 млрд та \$130,0 млрд відповідно [1]. Найбільш пам'ятна цифра ВВП (ППС) 1990 року – \$505,5 млрд. На теперішній час статистика підтверджує приблизно таку саму цифру, але у поточних цінах. Ми маємо економіку сучасної України, як руїни промислового та сільськогосподарського виробництва кінця минулого століття.

Переважає більшість нині діючих промислових підприємств, які залишилися після тотального знищення, морально застаріла та підлягає реконструкції. Значним негативним фактором є те, що загальний тренд розвитку економіки здебільш направлений у бік виробництва товарів із низькою доданою вартістю, а саме – сировини для розвитку економік найрозвиненіших країн. Ці обставини потребують розробки та реалізації дієвої стратегії економічного розвитку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проведене дослідження є продовженням робіт, результати яких викладені у публікації статті [2], де показано доцільність побудови стратегії економічного розвитку України на основі симбіозу стратегій попиту та пропозиції.

Наразі підкреслимо, що йдеться не про фінансування відновлення зруйнованого війною народного господарства, а про фінансування комплексної програми розвитку, що дозволяє досягти економічних показників 1990 року і, у подальшому, динамічно їх підвищувати у довгостроковому періоді.

У справі досягнення економічного зростання серед головних труднощів часто називають нестачу фінансових коштів, що є дійсно справедливим. Однак, якщо поглянути на цю проблему ширше, то слід зазначити, що у суверенній державі, яка володіє власною грошовою системою, а також природними, трудовими та виробничими ресурсами, проблема фінансування може бути вирішена.

У ринковій капіталістичній економіці джерелами фінансування є: капітал приватного бізнесу та державних підприємств, державний бюджет, заощадження фізичних осіб, банківський капітал та іноземний капітал. Важелями, здатними активізувати ці джерела, є податки, відсоток та державні замовлення. У відкритій економіці до них додаються курс валюти та зовнішні інвестиції.

Метою статті є аналітичний аналіз сучасних джерел, визначення можливостей та способів фінансування економічного розвитку України в умовах повоєнного стану.

Об'єктом вивчення є повоєнна економіка України.

Предмет вивчення – джерела та способи фінансування економічного розвитку.

Метод – економічний та історичний аналіз.

Наукова новизна полягає у створенні моделі фінансування розвитку економіки, що базується на гармонійному використанні всіх джерел та механізмів.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Джерела та способи фінансування стратегії пропозиції. У сучасній світовій практиці найпопулярнішими важелями мобілізації фінансових коштів є податки та відсоток. Вони застосовуються, як правило, у рамках реалізації стратегії пропозиції, яка робить ставку на мотивацію виробництва. В Україні ці важелі використовуються неефективно. Головною причиною цього є розбіжності щодо способів їх застосування. Розглянемо більш ретельно суть цих розбіжностей та почнемо з податків.

За думкою багатьох економістів-дослідників, з посиланням на криву Лаффера [3], що відображає залежність надходжень до бюджету від податкових ставок, стверджується, що оптимальне значення рівня податкової ставки давно пройдено, тому її необхідно знижувати. Це має відкрити додаткові можливості для розвитку бізнесу. Головним опонентом цієї точки зору є Уряд України, який наполягає на підвищенні податкових ставок, мотивуючи свою позицію необхідністю негайного збільшення надходжень до бюджету. Підкреслимо, що такого підходу дотримується і Верховна Рада.

Розглянемо ефект зниження податку на прибуток бізнесу та на доходи фізичних осіб. Бізнес від зниження податку, безперечно, отримує додатковий ресурс для розширення виробництва. Зниження податку громадян підвищує їх купівельну спроможність. У цьому полягає ідея стратегії пропозиції.

У реальній економіці першим на зниження податків для громадян реагує торговець і, як результат, миттєво підвищує ціни, чим нейтралізує збільшення доходів споживача. Це відбувається настільки швидко, що цінники на ринку змінюються раніше, ніж покупець встигає відчувати збільшення своєї купівельної спроможності. У свою чергу, виробник, прагнучи відібрати у продавця частину прибутку, підвищує оптові ціни на свою продукцію, і частина прибутку торговців переходить до виробника. Таким чином, бізнес отримує збільшення доходів двічі: від зниження податків та підвищення оптових цін, але споживач все своє збільшення доходу витрачає на зростання цін і не здатний збільшувати споживання.

Державний бюджет, позбавлений частини надходжень від фізичних осіб, має ситуацію,

в якій не може «звести кінці з кінцями». Для непосвячених можна підкреслити, що надходження від податків із населення у чотири з половиною рази перевищують надходження від податків із доходів підприємств [4].

Таким чином, ідея зниження податків, а з нею і стратегія пропозиції, зазнають фіаско.

Спробуємо поглянути на ситуацію з іншого боку, тобто піти шляхом підвищення податків. У короткому періоді надходження до бюджету збільшаться, але, у той же час, значно скоротиться реальний дохід споживача та його попит і, як результат, скоротиться виробництво. Підсумок також негативний.

Аналогічна ситуація складається і при спробах досягти економічного успіху за допомогою маніпуляцій з відсотком (маємо на увазі банківський відсоток за кредитами). Думки вчених щодо його ефективного використання також неоднозначні.

Національний банк, з метою стримання інфляції, прагне підвищувати ключову ставку, скорочуючи надходження грошей до обігу. Але підвищення відсотка для бізнесу тягне за собою скорочення його інвестицій, а підвищення відсотка на споживчий кредит знижує попит, що веде до скорочення виробництва.

Економісти-практики доводять необхідність зниження процентної ставки, що є логічним: чим нижчий відсоток за кредитами на розвиток, тим більше можливостей у бізнесу. Але з часом гроші бізнесу стають грошима споживача, що ми бачимо практично, і це підтверджується теорією. Зокрема, про це свідчить популярне рівняння обміну Фішера [5, с. 270]: чим вищі доходи, тим вищі ціни. Але це прочитання рівняння представниками класичної економічної науки. Кейнсіанська теорія трактує рівняння Фішера за умов неповної зайнятості, а у цьому випадку сукупний дохід зростає не через зростання доходу окремих споживачів, а через збільшення числа споживачів з постійним рівнем індивідуальних доходів. Це призводить не до зростання цін, а до збільшення ВВП за рахунок зростання зайнятості.

Зробимо висновок: маніпулювання з рівнем податкових та відсоткових ставок шляхом підвищення або зниження, позитивного результату можуть не давати.

Таким чином, ця суперечність в конкретній економічній ситуації України є абсолютно некоректною. Для ефективного впливу на економіку як податки, так і відсоток, у різних ситуаціях повинні набувати різного значення. Але для всіх ситуацій має виконуватися одна неодмінна умова – наявність сприятливого інвестиційного

клімату, головним показником якого є достатній для мотивації бізнесу споживчий та інвестиційний попит. Дієвим способом збільшення попиту, в умовах безробіття, що має місце в Україні, є *стратегія попиту*.

Джерела та способи фінансування стратегії попиту. У стратегії попиту основним джерелом фінансування є держбюджет, а важелем мобілізації його ресурсів є державні замовлення [6]. Ця стратегія робить ставку на збільшення сукупного попиту населення, але не за рахунок підвищення рівня доходів населення, а за рахунок збільшення кількості зайнятих у виробництві людей. Такий підхід у більшості наукових публікацій не розглядається. В результаті державні замовлення, як важіль досягнення зростання доходів населення, практично забуті, та розглядаються, найчастіше, як витрати, які необхідно скорочувати. На такому підході налягає і МВФ, що виставляє економію бюджету як умову надання кредиту [7].

Однією з особливостей економіки України є надзвичайно високий рівень безробіття. І ця особливість свідчить про те, що для України найефективнішим способом досягнення економічного зростання може стати саме стратегія попиту та її головний важіль – державні замовлення.

Виникає питання: як підвищити рівень зайнятості, якщо бізнес немотивований до збільшення виробництва необхідним споживчим попитом? Відповідь така: споживчий попит можна доповнити інвестиційним попитом держави на виробництво неспоживчих товарів. До них можна віднести: засоби виробництва та комунікацій, розвиток науки та освіти, удосконалення систем охорони навколишнього середовища тощо. Залучення до виконання цих замовлень незайнятих у виробництві людей забезпечить необхідний для бізнесу приріст споживчого попиту. Державні замовлення – універсальний захід, що дозволяє одночасно скорочувати безробіття, підвищувати споживчий попит та створювати зростання ВВП.

Однак, перш ніж прийняти рішення про застосування стратегії попиту, визначимо причини, через які вона була забута. На наш погляд, їх три.

Перша причина полягає у тому, що серед економістів сформульована стійка думка, що держзамовлення провокують витіснення бізнесу із громадського виробництва, так званий «ефект витіснення» [8, с. 501]. Його суть полягає в тому, що для реалізації стратегії попиту держава у великих обсягах залучає кредити. Однак банківська система таких обсягів кредитування витримати не може і, як правило, підвищує

ключову ставку, за якою слідує підвищення кредитної ставки для бізнесу та скорочення обсягів приватних інвестицій.

Проте, звертаючись до історичного досвіду, зазначимо, що проблема витіснення має вирішення. Наприклад, для виходу з економічної кризи 30-х років США, щоб створити в країні робочі місця, були змушені, в розріз із чинними санкціями проти СРСР, виробляти та постачати в Україну обладнання для здійснення програми індустріалізації. Результатом такого рішення стало не витіснення бізнесу, а навпаки – його розвиток, який став основою для припинення падіння громадського виробництва у США. Глибокі дослідження показують, що значну частину оплати державою свого замовлення бізнесу було покрито за рахунок грошової емісії Федеральною резервною системою США.

Таким чином, зробимо висновок, що якщо, за наявності безробіття, стратегію попиту фінансувати за рахунок емісії, а не банківського капіталу, «ефект витіснення» буде відсутній.

Подібних прикладів використання держзамовлень для старту економічного зростання з подальшою підтримкою рівня зайнятості достатньо. Переконаливо виглядає досвід використання стратегії попиту в Японії, де значна частина узбережжя японських островів укріплена бетонними спорудами. Це будівництво проводилося за рахунок бюджету, і однією з його цілей було підвищення сукупного споживчого попиту для мотивації бізнесу. Досвід такого використання стратегії попиту – більш, ніж вдалий.

Друга причина непопулярності стратегії попиту полягає у помилковій думці, що держзамовлення сприяють збільшенню грошової маси та, як правило, розвитку інфляції. І це підтверджується практикою. Однак, з точки зору теоретичних досліджень, як вже згадувалося вище у випадку з рівнянням Фішера, маємо протилежне. Відповідно до теорії Кейнса Дж.: «...збільшення кількості грошей не вплине на ціни, поки існує неповна зайнятість хоча б одного фактору...» [9]. У нашому випадку, таким неповністю зайнятим фактором виробництва є робоча сила.

Однак слід визнати, що наведене твердження Кейнса працює не завжди. Ця суперечність теорії та практики пояснюється тим, що суб'єктом господарювання є не окремо взятий працівник, як вважав Дж. Кейнс, а домашнє господарство. Якщо в родині у виробництві була хоча б одна зайнята людина, та потім, під час реалізації стратегії попиту, отримає роботу ще один член сім'ї, то підвищиться як сукупний споживчий попит, так і рівень доходу суб'єкта господарювання [10].

А це вже прямий шлях до інфляції, що здебільш є реальністю. Однак виникає не завжди.

Надамо пояснення: якщо в країні низький рівень доходів у домогосподарствах, то після працевлаштування одного з членів сім'ї висока еластичність попиту за ціною може зберегтися, і приводу для інфляції не буде. Крім того, неминуча незначна інфляція може бути цілком прийнятною, оскільки це – плата за більш значне економічне зростання.

Третя причина – відсутність джерела, достатнього для фінансування державного бюджету. За нашою думкою, така причина надумана і є наслідком стереотипу про неприпустимість емісії, яка в усіх підручниках подається, як синонім до поняття «державний борг».

Повернемося до прикладу із подоланням кризи в США. Борг Федеральній резервній системі, що грає роль Держбанку, був, швидше за все, просто списаний, з погляду на те, що по самій суті це був борг США самим собі. При цьому, критичних розмірів інфляції в США не спостерігалося. І такий підхід був не лише правильним практичним рішенням, а й проривом в економічній науці, оскільки спростував стереотип про те, що держава, як і будь-який суб'єкт господарської діяльності, має обов'язково виплачувати свої борги держбанку.

Слід підкреслити: якщо сума боргу держави забезпечена державним банком за рахунок емісії та призводить до зростання ВВП, що перекриває цю суму, борг має списуватися. Держбанк – це державна установа, а на разі, коли держава вклала в економіку незабезпечені товаром грошові знаки, і натомість отримала створену суспільством товарну масу на суму, більшу за суму вкладення, то про який борг може йтися? Емісія – це повноцінне джерело фінансування економічного зростання та розвитку.

Однак, користуватися цим джерелом потрібно філігранно. Приріст грошової маси не повинен відриватися від зростання виробництва споживчих товарів, що забезпечує бізнес. В цьому полягає роль держави в економіці. А допомагати державі має наука під назвою «макроекономіка», яка на теперішній час заслуговує значної уваги.

Таким чином, як бачимо, всі три причини, з яких стратегія попиту не може бути використана, можуть бути усунені. Отже, за умов високого рівня безробіття вона цілком прийнятна для реалізації.

Джерела фінансування та стратегії розвитку у відкритій економіці. Тепер можна перейти до розгляду відкритої економіки. Вона відкриває великі можливості залучення в економіку

держави іноземного капіталу і значні можливості ринку збуту з його споживчим попитом. Недооцінка можливостей відкритої економіки в умовах сучасної міжнародної економічної глобалізації призводить до заниження економічних показників держави.

У зв'язку з цим, важливість стратегії попиту, в порівнянні зі стратегією пропозиції, відходить на другий план. На перше місце виходять якість та ціна пропозиції, здатні забезпечити успішну конкуренцію на зовнішньому ринку. Причому, у країнах із дешевою робочою силою, на початковому етапі, вирішальним чинником економічного зростання стає не якість товару, а його низька ціна. Як приклад, так піднімали економіку Китай, Сінгапур та інші країни, однак в деталях моделі їхнього розвитку різні. Копіювати їх Україні недоцільно: тут значна різниця в менталітеті, інший середній дохід на душу населення, інші можливості заробітків за кордоном, інша ресурсна база та багато інших відмінностей. Однак головною із них є технологічна відсталість, яку подолати без прямих іноземних інвестицій просто неможливо. І вирішальним чинником тут є не курс та мито, а норма прибутку (відсоток) інвестора та сприятливий інвестиційний клімат, які має забезпечити Україна.

Рівень заробітної плати в Україні є недостатньо низьким, щоб іноземні підприємці могли отримувати передбачуваний прибуток виключно за рахунок дешевої робочої сили. Тому, щоб привабливість для іноземного бізнесу стала більш конкурентоспроможною, ніж, наприклад, в Азії, потрібні інші аргументи.

Такими аргументами можуть стати низькі податки для бізнесу та розвинена інфраструктура. При цьому, зазначимо, що зі зниженням податків не має питань, досить згадати, що іноземні інвестиції залучаються не для збільшення надходжень до бюджету, а для вирішення проміжних завдань: впровадження нових технологій, підвищення якості продукції, виходу на світовий ринок, збільшення кількості робочих місць. Заради вирішення цих завдань, весь прибуток цілком (тобто не оподатковуючи) можна залишити інвестору. Тим більше, що більшість прибутку все одно буде спрямована на розширення виробництва в Україні.

Що стосується інфраструктури на територіях, що пропонуються для будівництва інноваційних підприємств, то її будівництво слід здійснювати за рахунок державних кредитів у Національному банку України, тобто, як зазначалося вище, фактично безкоштовно.

Говорячи про вітчизняні, а не зарубіжні підприємства, то для них, в умовах відкритої

економіки, курс національної валюти та мито набувають особливої актуальності. Щодо цих важелів, як і щодо державних кредитів, існує не один, а два стійкі стереотипи.

Перший стереотип наголошує, що в успішній економіці курс національної валюти повинен зростати. Крім того, зростання курсу вітчизняної валюти подається, як індикатор зростання економіки. Насправді, це не так, про що свідчить власний український досвід.

Для прикладу повернемося до ситуації в економіці України 1998 року. За два роки до цієї дати було запроваджено українську національну валюту – гривню. Навесні було оголошено про зниження курсу молоді української валюти вдвічі. Ринок споживчих товарів завмер у тривожному очікуванні, обмінні пункти закрилися, бізнесмени затамували подих. Однак буквально за два дні все запрацювало, як і раніше, хоча ціни на імпортні товари піднялися вдвічі. Мета проведеної девальвації виявилася не досягнутою: імпорту не скоротився, вітчизняне виробництво не подавало жодних ознак до зростання.

Другий стереотип полягає у твердженні, що митні бар'єри неодмінно придушуть прагнення вітчизняного виробника до конкурентної боротьби, а це зменшить якість вітчизняної продукції. Проте, ввізне мито на сільськогосподарську продукцію було підвищено вдвічі, а в сукупності зниження курсу вітчизняної валюти та підвищення ввізного мита ціни на сільгосппродукцію підвищилися чи не вчетверо. Результат для більшості споживачів та фахівців виявився несподіваним: з прилавків крамниць пішли майже всі іноземні продукти харчування, запрацював весь агропромисловий комплекс. У деяких селах будувалися цехи із переробки продукції сільськогосподарського виробництва. Через півроку практично весь імпорту продуктів харчування був замінений на товари вітчизняного виробництва. Кількість робітників у країні збільшилася на півмільйона. При цьому, зазначимо, що частина імпорту залишилася, але імпортні товари подорожчали.

Цей приклад свідчить про ефективність управління економікою за допомогою протекціоністських заходів. У плані був проект підвищення експортного мита на промислові товари, але він залишився нереалізованим.

Слід зазначити, що зміна валютного курсу та мита, які є протекціоністськими заходами, могла б викликати негативну реакцію у відповідь з боку країн-постачальників товарів в Україну, тому з цієї причини критикується майже

всіма авторами, але цього не сталося. Розрахунком був точним.

Інвестиційний клімат та фінансування економічного зростання. Питання сприятливого інвестиційного клімату не пов'язане виключно із проблемою фінансування. Воно важливе для всіх елементів будь-якої стратегії та для будь-якої економіки. Але після викладеного вище матеріалу щодо джерел та способів фінансування економіки, виникає логічне питання: чому всі ці способи не реалізовані? Надамо пояснення причини цього.

Жоден інвестор, український чи іноземний, не вкладатиме гроші в економіку з низькою ймовірністю реалізації його очікувань, які виражені в нормі прибутку. Найбільшою мірою ймовірність реалізації очікувань відбиває інвестиційний клімат. Це поняття включає безліч умов, серед яких: фінансова, економічна та політична стабільність, статус правової держави, непопущеність приватної власності, відсутність корупції, демократичне суспільство та інші. Наявність складових сприятливого інвестиційного клімату настільки важливо, що відсутність кожного з них слід розглядати як загрозу державній безпеці. Проте в Україні всі перелічені складові сприятливого інвестиційного клімату відсутні. Детальний аналіз причин їх відсутності не входить до мети нашого дослідження, проте два приклади економічного характеру розглянемо.

Традиційно, відповідно до податкового законодавства, бізнесу можна витратити гроші на розвиток виключно із залишків прибутку після сплати податків. У ситуації, коли економіка занепадає, ця традиція хибна, тому що ті гроші, що залишаються після сплати податку на прибуток, задовольнити інвестиційний попит не в змозі. Тому підприємець вважає за краще вивести їх на власні потреби або на бізнес за кордоном. У цій ситуації доцільно звільнити бізнес від податків із тієї частини прибутку, що спрямовується на накопичення капіталу. У конкретній формі це схоже на заміну податку на прибуток податком на виведений капітал. Ця ідея вже кілька років перебуває в обговоренні, але законодавчого рішення не отримала.

Ще один ресурс податкової системи міститься у скасуванні податку на додану вартість. Цей податок було запроваджено на початку будівництва економіки незалежної України і його метою було вилучення у населення надлишкової грошової маси, що провокує інфляцію. Мета була досягнута, але податок залишився, тільки тепер його метою стало

поповнення державного бюджету. В такому підході немає нічого небезпечного, тому що теоретично податкова система залишається збалансованою. Проблема цього податку полягає в іншому, а саме: механізм його нарахування настільки складний, що став основою появи численних корупційних схем для розкрадання, з одного боку, і затримки виплати компенсації, що стримує накопичення капіталу – з іншого. Розміри зловживань, як з боку корупційних елементів, так і з боку держави, яка затримує повернення податку бізнесу, можна порівняти з розмірами самого бюджету.

Неважко помітити, що відсутність сприятливого інвестиційного клімату обумовлена політичною системою, яка формує законодавчу, виконавчу та судову владу. Отже, вирішення проблеми економічного розвитку слід шукати не в економічній, а політичній сфері. Практика розвинених країн свідчить, що вирішення подібних завдань посилює лише провідним партіям, які керовані професійними фахівцями з достатнім рівнем економічним знанням, практичним досвідом та турботою про розвиток держави.

Модель фінансування симбіозу стратегій попиту та пропозиції. З представленого вище аналізу джерел та способів фінансування економічного розвитку, стає очевидним, що кожній з двох стратегій розвитку притаманні свої джерела фінансових коштів та свої важелі мобілізації цих коштів. Для стратегії попиту – це емісія та держзамовлення. Для стратегії пропозиції – це банківська система та сприятливий інвестиційний клімат. Гармонійне об'єднання джерел фінансування та важелів мобілізації фінансів здатне скласти симбіоз стратегій попиту та пропозиції.

На початковому етапі процесу сталого економічного розвитку проблему народження симбіозу можна вирішити у вигляді послідовного, а потім і спільного застосування стратегій зростання. Спочатку, за допомогою державних замовлень, здійснюється підготовка інфраструктури у рамках стратегії попиту. При чому, під інфраструктурою потрібно розуміти не лише засоби комунікації, а й виробництво засобів виробництва та матеріалів, необхідних для їхнього будівництва. В якості основного фінансового джерела використовується грошова емісія, а як трудовий ресурс – незайняті у громадському виробництві люди.

Потім настає черга стратегії пропозиції, метою якої є виробництво споживчих товарів. У межах цієї стратегії вітчизняний бізнес розвивається за рахунок банківської системи.

Іноземний бізнес вносить власний капітал будівництвом підприємств інноваційного типу. Здійснення стратегії пропозиції породжує нову хвилю безробіття, що стримується за допомогою застосування стратегії попиту [10].

Таку модель фінансування процесу сталого економічного розвитку держави ми передбачаємо на майбутнє.

Слід підкреслити, що на цьому можливості симбіозу двох стратегій не закінчуються. Якщо вітчизняному бізнесу потрібні вкладення для інноваційного розвитку, а кредит банківської системи з якоїсь причини для нього виявиться неможливим, держава може взяти на себе частину витрат. З іншого боку, якщо бізнес визнає для себе можливим брати участь у громадських роботах, то держава має забезпечити сприятливі умови для цього.

Висновки. Головний висновок полягає в тому, що проблема фінансування економічного прориву в Україні є вирішальною. Джерелами фінансування є: капітал приватного бізнесу та державних підприємств, державний бюджет, заощадження фізичних осіб, банківський капітал та іноземний капітал. Основними важелями мобілізації фінансових коштів є податки, відсоток та державні замовлення. У разі відкритої економіки до цих важелів додаються курс та мито.

Найважливішою особливістю української економіки та, водночас, її ресурсом, що не використовується, є надлишок робочої сили, носії якої тимчасово залишили батьківщину. Ця обставина робить значним важелем мобілізації фінансів кейнсіанський спосіб розвитку.

Способом досягнення економічного розвитку в Україні може бути симбіоз стратегій попиту та пропозиції. Повноцінним джерелом фінансування економічного розвитку може виступати емісія.

Іноземні інвестиції – також важливе джерело фінансування та складова симбіозу стратегій. Головна мета залучення прямих іноземних інвестицій полягає у отриманні сучасних технологій, створенні робочих місць та освоєнні випуску конкурентоспроможних товарів. Підкреслимо, що отримання податків від прибутку іноземних підприємств не є пріоритетною метою.

Обов'язковою умовою успішного фінансування розвитку економіки є сприятливий інвестиційний клімат, відсутність якого нині зумовлена політичною системою, яка формує законодавчу, виконавчу та судову владу. Вирішення проблеми економічного розвитку слід шукати не стільки в економічній, як у політичній сфері.

Бібліографічний список

1. Незалежність в цифрах. Як змінилася економіка України за 30 років. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/nezavisimost-tsifrah-izmenilas-ekonomika-1629802576.html> (дата звернення: 07.10.2023).
2. Гилка У.Л. Формування стратегії економічного розвитку України: історичний досвід. *Актуальні питання у сучасній науці (Серія «Економіка»)*. 2023. № 6(12). С. 29–36. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6\(12\)-29-36](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6(12)-29-36)
3. Колосінська М.І., Белей С.І., Бойда С.В. Економічна теорія : навчальний посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т, 2021. 200 с.
4. Доходи державного бюджету. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/> (дата звернення: 18.10.2023).
5. Мочерний С., Топішко І. Рівняння обміну Фішера. Економічна енциклопедія : у 3 т. / відп. ред. С.В. Мочерний. Київ : Видавничий центр «Академія», 2002. Т. 3. 952 с.
6. Будаговська С., Кілієвич О., Луніна І., Пахомова Т., Романюк О., Сніжко А., Сніжко О. Макроекономіка : підручник / за ред. С. Будаговської. Київ : Основи, 1998. 518 с.
7. Економія та критика МВФ. Що і чому змінили у проєкті бюджету-2021. URL: <https://minprom.ua/opinion/266241.html> (дата звернення: 22.10.2023).
8. Ларіна Я. Ефект витіснення. Економічна енциклопедія : у 3 т. / відп. ред. С.В. Мочерний. Київ : Видавничий центр «Академія». 2001. Т. 1. 863 с.
9. Maynard K.J. The General Theory of Employment, Interest and Money. Publisher Macmillan Cambridge University Press, for Royal Economic Society. 1936. p. 190.
10. Криворак А.Д., Гилка У.Л. Що не так в кейнсіанській моделі зростання. *Український журнал «Економіст»*. 2021. № 8. С. 33–40.

References

1. Nezalezhnist v tsyfrakh. Yak zminylasia ekonomika Ukrainy za 30 rokiv [Independence in numbers. How the economy of Ukraine has changed in 30 years]. Available at: <https://www.rbc.ua/ukr/news/nezavisimost-tsifrah-izmenilas-ekonomika-1629802576.html> (accessed October 7, 2023). (in Ukrainian)
2. Gylka U.L. (2023) Formuvannia stratehii ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: istorychnyi dosvid [Strategy formation for economic development of Ukraine: historical experience]. *Aktualni pytannia u suchasni nauzi (Serii "Ekonomika") – Current issues in modern science (Series "Economics")*, no. 6(12), pp. 29–36. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6\(12\)-29-36](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2023-6(12)-29-36) (in Ukrainian)
3. Kolosinska M.I., Belei S.I., Boida S.V. (2021) *Ekonomichna teoriia* [Economic theory]. Chernivtsi: Chernivetskyi natsionalnyi universytet. (in Ukrainian)
4. Dokhody derzhavnogo biudzhetu. Minfin Ukrainy [State budget revenues. Ministry of Finance of Ukraine]. Available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/> (accessed October 18, 2023). (in Ukrainian)
5. Mochernyi S., Topishko I. (2002) *Rivniannia obminu Fishera. Ekonomichna entsyklopediia* [Fisher exchange equation. Economic encyclopedia]. Kyiv: Vydavnychi tsentr "Akademiia", vol. 3, 952 p. (in Ukrainian)
6. Budahovska S., Kiliievych O., Lunina I., Pakhomova T., Romaniuk O., Snizhko A., Snizhko O. (1998) *Makroekonomika* [Macroeconomics]. Kyiv: Osnovy, 518 p. (in Ukrainian)
7. Ekonomiiia ta krytyka MVF. Shcho i chomu zminyly u proiekti biudzhetu-2021 [Economics and criticism of the IMF. What and why was changed in the 2021 budget project]. Available at: <https://minprom.ua/opinion/266241.html> (accessed October 18, 2023). (in Ukrainian)
8. Larina Ya. (2001) *Efekt vytisnennia. Ekonomichna entsyklopediia* [Displacement effect. Economic encyclopedia]. Kyiv: Vydavnychi tsentr "Akademiia", vol. 1, 863 p. (in Ukrainian)
9. Maynard K.J. (1936) *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Publisher Macmillan Cambridge University Press, for Royal Economic Society, p. 190.
10. Kryvorak A. D., Gylka U. L. (2021) Shcho ne tak v keinsianskii modeli zrostannia [What is wrong with the Keynesian growth model]. *Ekonomist – Economist*, no. 8, pp. 33–40. (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 26.10.2023

Ulyana Gylka

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer Department of Management in the Transport Industry,
Danube Institute of the National University "Odesa Maritime Academy"
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1078-8623>

DEVELOPMENT FINANCING OF UKRAINE'S ECONOMY: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

Currently, the instability of Ukraine's economy is determined by the fact that many enterprises found themselves in areas of active hostilities and were forced to evacuate to safer regions or stop working altogether. However, it should be emphasized that the state does not have a program (strategy) for the future economic development of the country that is scientifically based and prepared for adoption at the legislative level. In the article, which is one of three publications devoted to the construction of a model of economic development of Ukraine, the object of study is social production, and the subject of research is the possible way of achieving economic growth and development of the state. In the author's previous articles, possible development strategies were considered, options for solving the problem of financing economic development were proposed, and the object and subject of research were studied from the standpoint of political economy. **Objective.** The purpose of this article is an analytical analysis of research and modern sources, determination of the state's capabilities and methods of financing the economic development of Ukraine in the conditions of the post-war state. **Methods.** To solve research problems, such research methods as historical analysis of the practical experience of developed countries and macroeconomic analysis were used. **Results.** The result of the conducted research determined: for this situation, the characteristic feature of which is the surplus of labor force, an effective way out of the situation can be a symbiosis of supply and demand strategies. Moreover, at the initial stage of implementing measures to achieve growth, the most effective is the demand strategy. The implementation of the demand strategy requires significant public investment, which, among other things, is possible only at the expense of domestic public borrowing, which will not lead to critical inflation, as is commonly believed today. **The scientific novelty** consists in creating a model of financing the development of the economy, which is based on the harmonious use of all sources and mechanisms. **The practical significance**, with this approach, should be defined as the possibility of rapid economic growth. It should be emphasized that a prerequisite for the implementation of symbiosis of strategies is the creation of certain industrial relations, which are absent in Ukraine. This thesis fully coincides with the postulate of political economy in that production relations are primary, and productive forces are secondary. Further scientific research will consist in a more detailed explanation of the essence of this problem.

Keywords: development economics, growth strategy, sources of financing, levers of mobilization, demand economics, development conditions.